

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Факультет міжнародної економіки

Кафедра міжнародної економіки і світових фінансів

МІКРОЕКОНОМІКА

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
спеціальності 242 Туризм

Дніпро
2018 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Дніпровським національним університетом імені
Олеся Гончара

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Краснікова Н.О. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки і
світових фінансів ФМЕ

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Мікроекономіка” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки _____бакалавра_____ спеціальності Туризм.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є поведінка малих господарюючих суб’єктів.

Міждисциплінарні зв’язки: є вихідною.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теорія поведінки споживача.
2. Теорія виробництва і ринок товару.
3. Ринки факторів виробництва. Рівновага та ефективність.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

- 1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Мікроекономіка” є формування системи знань із закономірностей поведінки економічних суб’єктів та викладання універсальних методів для прийняття економічних рішень.
- 1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Мікроекономіка” є засвоєння основних закономірностей поведінки економічних суб’єктів освоєння універсальних методів для прийняття економічних рішень.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- закономірності поведінки економічних суб’єктів;
- яким чином відзначати ефективність діяльності економічних суб’єктів;
- як запобігти невиправданім діям під час проведення підприємницької діяльності.

вміти:

- користуватись інструментарієм для прийняття обґрунтованих рішень у процесі економічного вибору;
- визначати оптимальне становище для будь-якого економічного суб’єкту
- визначати напрямки та інструменти покращення економічного становища суб’єктів.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Теорія поведінки споживача

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Макро- та мікроекономіка як найважливіші складові сучасної теоретичної економіки

Проблема обмеженості ресурсів і необхідності вибору. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів, раціональність поведінки суб’єктів ринкових відносин. Методологія мікроекономіки: граничний аналіз, моделювання, оптимізація й визначення рівноваги.

Поняття мікросистеми. Мета, роль і особливості функціонування мікросистем. Мета та завдання дисципліни. Поняття економічного суб’єкту. Взаємозв’язок з іншими дисциплінами. Характеристика базових підручників, що репрезентують зарубіжні та вітчизняні школи мікроекономіки.

Тема 2. Теорія граничної корисності і поведінка споживача

Поняття та види потреб. Економічні блага, їх особливості і спосіб досягнення. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності як залежність між кількістю одиниць споживчого блага та рівнем корисності, що досягається споживачем.

Процес споживання та динаміка зміни сукупної та граничної корисності. Закон спадної корисності блага, його графічне зображення. Правило максимізації корисності. Поняття перерозподілу доходів між товарами за умов невиконання правила. Вплив на поведінку споживача цінності часу.

Суть раціонального вибору споживача. Вплив на поведінку споживача бюджетних обмежень і цін. Модифікація функції корисності як залежності між кількістю споживаних благ та рівнем кількості за умови бюджетних обмежень. Поняття рівноваги споживача.

Поняття попиту на благо. Моделювання поведінки споживача, який прагне раціоналізувати свій вибір з урахуванням спадної граничної корисності блага: визначення індивідуального попиту на благо.

Тема 3. Ординалістська теорія поведінки споживача

Система переваг споживача та її основні елементи: здатність до ранжування альтернатив, транзитивність переваг, ненасиченість благами, субституціональність. Множність благ та повна інформованість споживача, зовнішні умови для досягнення вибору. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій.

Криві байдужості, їх характеристика. Спадний характер та неможливість перетину кривих байдужості за інших однакових умов. Карта байдужості.

Гранична норма заміщення благ: суть і методика обчислення. Зменшення граничної норми заміщення. Приклади розташування кривих байдужості.

Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія: рівняння та графічна побудова. Початкові координати, та кутовий коефіцієнт бюджетної лінії. Вплив зміни доходу та цін товарів на положення бюджетної лінії та на процес споживання. Споживчий вибір: особливості та графічне визначення.

Тема 4. Моделювання поведінки споживача на ринку товарів

Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни. Побудова лінії “доход-споживання”. Побудова лінії індивідуального попиту споживача.

Зміна оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу. Графічний аналіз та побудова лінії “доход-споживання”. Нахил лінії як свідчення ставлення споживача до благ. Поняття нормальних, низькоякісних та гіффеновських товарів.

Визначення умов моделі, що аналізується: зменшення ціни одного з товарів за незмінної ціни на інший товар та незмінного доходу споживача. Неоднозначність впливу на споживчий вибір. Розкладання сукупної зміни попиту на дві складові: ефект доходу та ефект заміщення. Одно- та різноспрямований вплив ефектів. Парадокс Гіффена.

Утворення “надлишку споживача” та його приріст. Сукупний надлишок споживачів та формування ринкового попиту. Зміна надлишку і витрати в результаті ведення податків та дотацій на товари.

Тема 5. Ринковий попит

Попит на товари в умовах досконалого конкурентного ринку. Ринковий попит як сума індивідуального попиту всіх споживачів певного товару. Графічне зображення ринкового попиту та особливості його побудовання.

Зображення попиту: аналітичне, табличне та графічне. Закон попиту та його пояснення за допомогою: ефектів доходу та заміщення, теорії поведінки споживача. Приклади розташування кривих попиту. Соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним та ринковим попитом: ефекти “юрби”, “сноба”, “Веблена”.

Зміна величини попиту та зміна попиту та його графічне зображення. Нецінові фактори, що діють на попит.

Концепція цінової еластичності попиту. Методичні підходи до обчислення показника еластичності. Фактори, що впливають на еластичність попиту, особливості їх впливу. Суть абсолютно еластичного та нееластичного попиту. Взаємозв'язок між ціною та валовим виторгом за різної еластичності.

Коефіцієнт еластичності попиту за доходом, його значення для “нормальних” та “неякісних” товарів.

Суть “перехресної” еластичності попиту, кількісні параметри для взаємозамінних та взаємодоповнюваних товарів.

Поняття точкової та дугової еластичності попиту.

Змістовний модуль 2. Теорія виробництва і ринок товару

Тема 6. Мікроекономічна модель підприємства

Підприємство як суб'єкт ринкових відносин. Мотивація поведінки підприємства. Головні види виборів підприємства: що виробляти, як виробляти, для кого виробляти.

Фактори виробництва, їх групування та варіації. Поняття і параметри виробничої функції. Фактор часу і періоди функціонування підприємства. Сукупний, середній та граничний продукт. Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до їх визначення. Сукупні, середні та граничні витрати.

Поняття загального, середнього та граничного доходу. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Різні концепції прибутку. Середній, сукупний та граничний прибуток.

Тема 7. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника

Виробнича функція з одним змінним фактором і її графічне відображення. Правило спадної віддачі змінного фактору виробництва.

Виробнича функція з двома змінними факторами. Крива однакового продукту – ізокванта. Карта ізоквант. Заміщення факторів виробництва.

Збільшення випуску за рахунок пропорційного нарощування обсягів ресурсів. Постійна, спадна та зростаюча віддача від масштабу.

Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Лінія однакових витрат – ізокоста. Карта ізокост. Спільний графік однакового продукту та однакових витрат.

Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми в короткостроковому та тривалому періоді. Оптимальний шлях розвитку у тривалому періоді.

Тема 8. Витрати виробництва

Класифікація витрат. Поняття явних та неявних витрат. Бухгалтерський та економічний прибуток. Типовий характер зміни витрат у короткостроковому періоді. Графічне зображення кривих витрат у короткостроковому періоді. Закон неминучого зростання граничних витрат. Вибір факторів виробництва, які мінімізують витрати. Оптимальна виробнича потужність. Криві тривалих витрат як такі, що огинають криві

короткотермінових витрат. Траєкторія розширення економічної діяльності. Види кривих тривалих середніх витрат. Взаємозв'язок між короткостроковими та тривалими витратами.

Тема 9. Ринкове пропонування

Суть поняття “пропонування”. Закон пропонування та його аргументація : ціна як ринковий стимул для виробника. Аналітичне, табличне та графічне зображення пропонування.

Цінові та нецінові детермінанти пропонування. Зміна величини пропозиції та зміна пропозиції. Зсув кривої пропонування під впливом нецінових факторів.

Методика обчислення цінової еластичності пропонування. Фактори, що впливають на еластичність пропонування. Перехресна еластичність пропонування та її вплив на стратегію товаровиробника.

Альтернативна вартість, крива виробничих можливостей та крива ринкового пропонування.

Тема 10. Ринок досконалої конкуренції

Конкурентність ринку та конкурентна боротьба. Ознаки та умови досконалої конкуренції: відкритість, мобільність ресурсів, прозорість, однорідність товару тощо. Поліполістичний спосіб поведінки суб'єктів ринку.

Ринковий попит на продукцію фірм за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту, середнього, граничного та сукупного доходу підприємства.

Цілі підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення оптимальних обсягів випуску. Основні правила ринкових структур. Пропонування фірми у короткотерміновому періоді, графік галузевого пропонування.

Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості товарів. Вплив змін попиту та пропозиції на стан рівноваги.

Рівновага фірми та галузі у короткотерміновому періоді та її можливі варіанти. Рухомість ринкового попиту і пропонування. Пропонування фірми у довготерміновому періоді. Крива ринкового пропонування на тривалому інтервалі та її можливі конфігурації. Тривала рівновага підприємства, галузі ринку та механізм її підтримки.

Тема 11. Монопольний ринок

Ознаки чистої монополії: один продавець, відсутність замінників товару, бар'єри для доступу конкурентів у монополізовану галузь тощо.

Моноцінова монополія. Крива попиту монополіста. Одночасний вибір монополістом ціни і обсягу виробництва. Зв'язок між середніми та граничними витратами. Рівновага у короткостроковому періоді. Правило максимізації прибутку. Крива пропонування для фірми-монополіста. Рівновага фірми-монополіста у довготривалому періоді. Різновиди вхідних бар'єрів.

Багатоцінова монополія. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди. Розподілення “надлишку споживача” при ціновій дискримінації.

Різновиди монополій: відкриті, закриті, природні, державні, недержавні тощо. Картель як приклад монополії. Особливості поведінки реальних монополій. Економічні наслідки монополізації галузі. Обґрунтування необхідності державного регулювання монополії та антимонопольної політики.

Тема 12. Олігополія

Основні риси олігополії: нечисленність фірм в галузях, високі бар'єри для входження в галузь, загальна взаємозалежність підприємств. Поведінка олігополістів, та цінові війни, як наслідок некооперованої поведінки.

Ціни та об'єми випуску у короткостроковому періоді. Витрати у короткостроковому періоді. Модель Курно: договірна та конкурентна рівновага. Інтерпретації дуополії.

Теорія “ламаної лінії” кривої попиту. Негнучкість ціни. Формування політики стабілізації ціни і маневрування капітальними витратами.

Інституційні аспекти утворення та діяльності картельних спілок. Таємні змови, їх міцність та загострення конкуренції. Дія антитрестівського законодавства проти таємних згод.

Загальні дії фірм- олігополістів. Критерії Фелнера. Бар'єри для входження до галузі. Економічна ефективність олігополії. Економічні наслідки олігополії. Державне регулювання олігополії.

Тема 13. Ринок монополістичної конкуренції

Основні риси монополістичної конкуренції: кількість товаровиробників, умови входження до галузі, нецінова конкуренція. Спільне та відмінності монополістичної конкуренції від інших ринкових структур.

Ціноутворення при монополістичній конкуренції. Прибутковість та збитковість фірми у короткотерміновому періоді. Визначення оптимального обсягу продажу. Умови досягнення та підтримання беззбитковості у довготривалому періоді.

Нецінова конкуренція та її наслідки для споживачів. Поглиблення диференціації продукту. Вплив рекламної діяльності на обсяг продажу й витрати. Позитивний та негативний аспекти рекламної пропаганди товарів.

Оцінка ефективності монополістичної конкуренції. Надлишкова виробнича потужність та її наслідки для товаровиробника та суспільства в цілому.

Змістовний модуль 3. Ринки факторів виробництва. Рівновага та ефективність.

Тема 14. Утворення похідного попиту

Попит на фактори виробництва. Ринки факторів виробництва та їх функції в економіці. Споживання факторів виробництва.

Конкурентні ринки факторів виробництва. Попит на фактори виробництва, виробнича функція. Особливості поведінки фірми-покупця на монополістичному та олігополістичному ринках факторів виробництва.

Індивідуальний та галузевий попит на фактори виробництва. Функція галузевого похідного попиту. Зміна обсягу попиту та попит в цілому. Залежність між ринком товару та ринком ресурсу щодо обсягів цін, її графічне зображення.

Монопольний ринок товару та ринок факторів виробництва. Аналітичне та графічне зображення функції монополістичного похідного попиту. Порівняння похідних попиту за монополії та досконалої конкуренції.

Споживання одного фактору виробництва: граничний доход та граничні витрати. Вартісний граничний продукт та ціна фактора. Правило визначення попиту на фактори виробництва. Довгострокова рівновага фірми з урахуванням похідного попиту.

Тема 15. Ринок праці.

Праця як фактор виробництва. Суть та особливості використання поняття заробітна платня. Досконало конкурентний ринок праці. Граничний вигравш виробника. Попит окремого виробника на працю. Формування галузевого та ринкового попиту на працю.

Пропозиція праці. Ординалістська теорія корисності щодо вибору робітника. Ефекти заміщення та доходу за змін заробітної плати. Криві пропонування праці. Ринкове пропонування послуг праці. Рівновага на ринку праці.

Попит монополії на працю та монополістична рівновага. Особливості олігополістичних та моносонічних ринків праці. Граничні витрати та прийняття рішення про наймання на моносонічному ринку праці.

Монопольна влада продавців праці. Діяльність профспілок: контроль над рівнем робочої сили, рівнем заробітної плати та продуктивністю праці.

Двостороння монополія та визначення реального рівня заробітної плати. Дискримінація на ринках робочої сили. Проблеми еквівалентності праці.

Тема 16. Ринок капіталу

Капітал, як ресурс тривалого використання. Форми капіталу. Основний та оборотний капітал. Поняття позичкового процента. Вплив ставки позичкового процента на короткострокові інвестиційні проекти підприємств. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді.

Часова перевага як економічна категорія. Гранична норма часової переваги, її графічна інтерпретація. Міжчасове бюджетне обмеження та міжчасова рівновага. Ефекти зміни доходу та заміщення в результаті зміни ставки позичкового процента.

Дисконтована вартість. Оцінка майбутніх доходів. Дисконтована вартість облігацій. Реальний дохід по облігаціям. Вплив чистої дисконтованої вартості на прийняття рішень по інвестуванню. Дисконтування збутків. Ризик в інвестування та оцінка надійності вкладень.

Тема 17. Загальна рівновага конкурентних ринків

Аналіз загальної рівноваги. Два взаємозалежних ринка – рух до загальної рівноваги. Досягнення ринкової рівноваги. Ефективність при обміні.

Розподіл виробничих ресурсів. Діаграма Еджуорта. Ефективний розподіл. Крива контрактів. Рівновага споживачів на конкурентному ринку.

Справедливість та ефективність. Ефективність у виробництві. Ефективність вкладень. Рівновага виробника на конкурентному ринку факторів. Межа виробничих можливостей. Ефективність випуску. Ефективність на ринках продуктів.

Сукупна ефективність конкурентних ринків. Причини обмеженої спроможності ринкового регулювання: ринкова влада, неповна інформація, зовнішні ефекти та суспільно значущі блага.

Тема 18. Інституціональні аспекти ринкового господарства

Важливість прав власності в економічній теорії. Трансформування власності та ринкові процеси.

Сучасна фірма. Загальні, специфічні та інтерспецифічні ресурси фірми. Контрактна концепція фірми. Трансакційні витрати.

Поняття про зовнішні ефекти. Негативні та позитивні зовнішні ефекти. Суспільні та приватні витрати. Податки та субсидії. Забруднення навколишнього середовища. Роль держави у вирішенні екологічних проблем.

Споживчі властивості суспільних благ: загальнодоступність, неконкурентність та невиключність. Суспільні блага та ефективність. Фіаско уряду та фіаско ринку. Недосконалість урядового управління економікою та суто ринкового управління. Пошук державної ренти суб'єктами ринку.

Тема 19. Розподілення доходу. Система оподаткування.

Розподіл доходу окремого домогосподарства на три групи. Відмінність доходу від багатства.

Функціональне розподілення доходу: заробітна плата, прибуток корпорацій, процент, рента.

Розподілення доходу в залежності від його розміру. Нерівність у розподілі доходу. Крива Лоренца. Ступінь нерівності. Коефіцієнт Джині. Два підходи до проблеми вирівнювання доходу: з точки зору максимального задоволення потреб споживачів, з точки зору розподілення доходу.

Система оподаткування. Визначення оптимальної системи оподаткування. Види податків та їх особливості. Прогресивне, регресивне та пропорційне оподаткування. Залежність одержаних державою коштів від ставки податку. Крива Лаффера. Від'ємний податок.

3. Рекомендована література

1. Мікроекономіка: практикум : навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевича. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К. : Знання, 2010. — 491 с.
2. Мікроекономіка: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. (Класичний університетський підручник) - К.: Знання, 2007. – 677 с.
3. Косік А.Ф. Мікроекономіка: Навч. посібник / А. Ф. Косік, Г. Е. Гронтковська. - К. : Центр навчальної літератури, 2004. - 416 с.
4. Мікроекономіка: Навчальний посібник / За ред. О.Я.Базилінської. 2-е вид.доп.і перероб. – К: Центр навчальної літератури, 2004. - 351 с.
5. Долан Э.Дж., Линдсей Д. Микроэкономика/ Пер.с англ. В.Лукашевича и др.; Под общ.ред. Б.Лисовика и В. Лукашевича.- С.Пб.: Эконом.шк., 1994. - 448с.
6. Максимова В.Ф. Микроэкономика. Учебник / В.Ф.Максимова. - Изд.3-е, перераб. и дополнен. - М.: Соминтэк, 1996. - 328 с.
7. Гамільтон Дж. Методичний посібник до “Мікроекономіки” Роберта С.Піндайка та Деніела Л.Рубінфельда / Пер. з англ. А.Олійник та Р.Скільський. - К.: Основи, 1996. - 223с.

3.1. Методичні рекомендації:

Краснікова Н.О. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни “Мікроекономіка”. - Д. : Видавництво «КИТ», - 2012. - 72с.

Краснікова Н.О. Конспект лекцій з дисципліни «Мікроекономіка».- Д. : Ліра, 2017. - 74с.